

Српско народно позориште и
Центар за развој визуелне културе

Филип Грујић

ВЕЛИКА ДЕПРЕСИЈА

(праизведба комада оригиналног наслова
Вилица Ебена Бајерса)

Режија: **Марко Челебић**

Сценски покрет: Андреја Кулешевић

Сценограф: Катарина Шијачић

Костимограф: Сташа Јамушаков

Композитор: Новак Ашковић

Играју:

Бранислав Јерковић

Тијана Марковић

Аљоша Ђидић

Предраг Момчиловић

Страхиња Бојовић

Емилија Милосављевић

Уна Беић

Сара Симовић

Магдалена Мијатовић

Милена Даутовић

Инсписијент: Снежана Радованов

Суфлер: Срђан Стојновић

Асистент сценографа: Нада Даниловац

Мајстор тона: Милан Козлина

Мајстор светла: Мирко Чеман, Борислав Гаковић

Видео пројекција: Ђорђе Верначки

Прва проба: 17. септембар 2020, ВИП салон СНП-а

Премијера: 9. децембар 2020, 14.00

Камерна сцена СНП-а

Реч редитеља

Колико миље – наши родитељи и порекло – имају утицај на наш сопствени поглед на свет? Наша хтења заснована су на личној позицији на друштвеној лествици. Како се понаша имућни отац, који је све сам створио, син који је рођен у већ „створеном“ и израбљене раднице које суштински представљају огромну већину људске популације. Осим свеобухватне социјалне теме, средиште драме је и тема људске жеље за константним тражењем нечега вишег, било да се ради о једноставним ужицима, природним нагонима или тражењу смисла, за који се, на крају, испостави да је увек тек на крају сваког смисла. Који је однос између нашег личног карактера и рођењем предодређене позиције у друштву? У паралели између имућне и утицајне америчке породице и понижених радница у фабрикама, отвара се питање перцепције и вредновања живота као таквог. Раднице које се боре до последњег даха и стоички указују на погубност ситуације у коју су доведене и Ебен Бајерс млађи који живот посматра као игру, наследну забаву у којој неуспешно тражи смисао, односно оно што ми перципирамо као задовољство, то јест срећу. Шта се променило од Велике депресије и да ли су данас, скоро сто година касније, односи између потлачених и узвишених променили позицију?

Филип Грујић

ВЕЛИКА ДЕПРЕСИЈА

историјска прича – приручник за читање

после првог светског рата, радијум је био коришћен у свакодневном потрошачком животу. сматрало се да лечи све, од менталних болести, анемије, па све до импотенције. био је саставни део путера, пасте за зубе, пијеће воде. међутим, радон (који је сматран лековитим) имао је кратак животни век – од свега 3,82 дана. стога, кад би дошао до купца, његова би се лековитост изгубила.

william j. h. bailey, оптужен 1915. године да је лажирао диплому са харварда, одлучио је да користи чисту радиоактивност уместо радона, која остаје у телу до 1500 година. тако је направио свој напитак – **radithor**. њега је рекламирао као „a cure for the living dead“ и „perpetual sunshine“.

eben byers, богати плејбој, голфер и син угледног власника фабрике железа, био је један од првих конзумента тог напитка.

термин **radium girls** настао је по девојкама из new jersey-a, illinois, које су радиле у фабрикама, са радијумом. од рада су и умрле. званичници су прикривали њихову смрт, као и болест уосталом, а јавно мњење није било заинтересовано за њихов случај.

и eben byers је, убрзо умро је од конзумирања radithor-a. све су новине то објавиле, јер је eben byers био угледни грађанин new york-a.

new york times је објавио чланак *everything was fine until his jaw fell off*.

након његове смрти, **radithor** је био забрањен, као и коришћење радиоактивности у потрошачком свету.

данас, у уметности, друштву, социологији, културној историји, **radium girls** су често обрађивана тема. о њима су писани чланци, објављиване књиге, прављене дисертације, политички манифести.

о **ebenu byers-u** постоји свега пар реченица на wikipediji и још пар опскурних чланака.

у уметности није обрађиван.

Филип Грујић

Реч писца

Прошло је већ неколико дана од кад сам последњи пут размишљао о Ебену Бајерсу, и то на врло једноставан начин – питао сам се шта би његови потомци рекли о томе што је неки младић, у Србији, написао драму у којој је њихов прадеда главни јунак? Пре тога његова животна прича никад није била обрађивана у уметности, не постоји документарца о њему као првој јавној личности која је била жртва напитка **radithor**.

Сиоран има једну дивну мисао о пролазности о времену: „Име једне филмске звезде, славне у моме детињству, изненада ми пада на памет. Ко се још сећа ње? Много више од филозофских нагаждања, управо детаљи овакве врсте откривају нам скандалозну стварност и нестварност времена“.

Чеба ми је на почетку процеса, послао поруку шта је за њега ова драма. Рекао је само – *неуздрж*.

Ниједна реч не описује боље оно шта сам хтео да избацим из себе овом драмом. Али шта је, заправо, *неуздрж*?

Сунце, добар излет, добра песма, лепа девојка – али нешто фали.

Неуздрж је кад хоћеш да нешто пукне, да се нешто догоди, да буде нешто неочекивано, нешто ванвременски, неухватљиво; *неуздрж* је непрестано чекање неког малог чуда, или што би Калигула рекао: *желео сам месец, што је нешто што немам*.

То је за мене Ебен Бајерс. Неко ко је заборављен, као и сви што ћемо бити, неко ко је, узимајући напитак радитор, желео да остане млад, да буде бољи него што јесте; неко ко је у сталном сукобу између онога што је рационално и онога што осећа.

Белешка о драми

Сиоран има мисао о пролазности времена и тривијалности живота. Наших, једино нам датих, оних који су једно од мерила за процену позоришта. Нас се Хамлет тиче само ако у њему препознамо своју судбину, која је изнад живота. По њој се међусобно распознајемо (и редовно грешимо) и идентификујемо с Хамлетом, па и Е. Бајерсом. А можда не с њим но с временима у којима је он могућ? По драми и фактографији он је могућ у поратној епоси, кад се буде оптимизам и нада да свет, ипак, може бити бољи, а и ми добри. Спокој успостављеног мира је опојан, зидова међу народима нема, радост живљења опипљива у сваком новом радном месту, а простор освајања слободу бесконачан. Но, баш тад су могуће (и једнако опипљиве), и лажне дипломе (Харварда, рецимо), сумњиви предузетници (Е. Б. на пример), лаке инвестиције (ах, инвеститори), сумњиви послови (фармакомафија, рекли бисмо)... Све постаје могуће: слобода, срећа, правда, али и бескрупулозност и игноранство. И ето нас пред суштинским Грујићевим питањем: зашто је уметност (до сада) ћутала о *радијум девојкама*, док повест памти имена шпекуланта? Но, Грујић показује да хор (опет) може бити јачи од драматис персоне а да неправде нису вечне. У уметности барем.

А. Милосављевић

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
Позоришни трг 1, 21101 Нови Сад
021/ 6621 411 (централа)

За издавача / ЗОРАН ЂЕРИЋ, управник
УД Драма / МИЛОВАН ФИЛИПОВИЋ, директор

Уредник / АЛЕКСАНДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ
Фотографије / ДЕЈАН ПЕТРОВИЋ
Обликовање / КАТАРИНА ШИЈАЧИЋ
Графички уредник / СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ
Прелом текста / ЉИЉАНА БИЛБИЈА

Штампа / СЛУЖБА ЗА ДИЗАЈН И ИЗДАВАЧКУ ДЕЛАТНОСТ СНП-а

160. сезона 2020/2021.

www.snp.org.rs

